

Utrikesutskottets betänkande

1982/83:21

om främjande av mänskliga rättigheter

Motionerna

I motion 1982/83:1228 av Karl Boo m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen begär att regeringen i FN verkar för att en specialkonferens arrangeras kring frågor rörande de mänskliga rättigheterna,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande fortsatt svenskt stöd till FN:s fond för personer som utsatts för tortyr,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande fortsatta svenska insatser för förverkligandet av förslaget om en särskild kommissarie för de mänskliga rättigheterna,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande aktiva svenska insatser för främjande av mänskliga fri- och rättigheter,

5. att riksdagen begär att regeringen stimulerar folkrörelser, ideella organisationer och andra grupper att uppmärksamma och engagera sig i mänskliga fri- och rättighetsfrågor.

I motion 1982/83:1771 av Gunilla André och Rosa Östh (båda c) hemställs att riksdagen begär att regeringen i FN och andra internationella fora fortsätter arbetet för att Afghanistan skall återfå nationell självständighet.

I motion 1982/83:1781 av Tore Nilsson (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller att handeln mellan Sverige och Iran avbryts så länge regimen i Teheran icke respekterar konventionen om de mänskliga rättigheterna.

I motion 1228 görs en genomgång av det internationella förhandlingsläget på en rad områden av central betydelse för iakttagande och främjande av mänskliga rättigheter. Dessa områden kommenteras i det följande.

Bakgrund

Utskottet har i två tidigare betänkanden under senare år behandlat Sveriges insatser för främjande av mänskliga rättigheter, UU 1980/81:10 och UU 1982/83:1. I sistnämnda betänkande lämnades bl. a. en fyllig redovisning av föreliggande internationella deklarationer och konventioner på detta område. Huvuddragen i denna återges även inledningsvis här nedan.

Allmänt

Övertygelsen att människan har okränkbara fri- och rättigheter går långt tillbaka i tiden. I många samhällen är det också självklart att det är en uppgift för statsmakten att garantera medborgarna deras rättigheter. Som ett uttryck härför har flera länder i sina författningar skrivit in grundläggande rättigheter.

Bl. a. erfarenheterna från det andra världskriget ökade angelägenheten att i det internationella samarbetet främja respekten för de mänskliga rättigheterna. Inom Förenta nationerna utarbetades en *allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna*, som antogs år 1948. FN:s rättighetsdeklaration innehåller bl. a. bestämmelser om rätten till liv, frihet och personlig säkerhet; den förbjuder slaveri, tortyr och omänsklig behandling samt fastställer rätten till yttrandefrihet och religionsfrihet. Det heter också att folkets vilja skall komma till uttryck i fria val med allmän rösträtt.

Den allmänna deklARATIONEN är långtgående i sina principer men är inte juridiskt bindande för staterna. För att på ett mer verkningfullt sätt främja respekten för mänskliga rättigheter har den allmänna deklARATIONEN därför kompletterats med bindande konventioner. De två viktigaste av dessa är *1966 års konvention om medborgerliga och politiska rättigheter* och *samma års konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter*.

Vid sidan av dessa grundläggande överenskommelser finns inom FN-systemet ett antal konventioner inriktade på skydd av vissa grupper eller intressen.

Dessa konventioner bildar ett regelverk av stor betydelse för främjandet av mänskliga rättigheter i världen. Liksom folkrätten i övrigt har emellertid konventionerna om mänskliga rättigheter givna begränsningar i sin räckvidd. Mindre än hälften av världens länder har ratificerat FN:s båda grundläggande konventioner. Det finns inget effektivt system för sanktioner i de fall ett medlemsland bryter mot konventionerna.

Sedan år 1970 finns det emellertid en procedur för granskning och behandling av klagomål från personer eller organisationer som anser sig kränkta i sina grundläggande fri- och rättigheter. Inom ramen för denna procedur kan *FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna* i sista hand vidta en undersökning av fallet, men knappast framtvunga någon rättelse mot den berörda statens vilja.

En ytterligare möjlighet till prövning av klagomål finns inom 1966 års konvention om medborgerliga och politiska rättigheter. Enligt artikel 40 i denna konvention skall medlemsstaterna avge rapporter om åtgärder som de vidtagit för att genomföra de i konventionen behandlade rättigheterna. Rapporterna granskas av en kommitté, som har möjlighet att göra uttalanden i anledning av rapporterna. Enligt artikel 41 i samma konvention kan en medlemsstat framföra klagomål mot annan medlemsstat, dock endast under förutsättning att denna medlemsstat uttryckligen erkänt kommitténs

behörighet att motta och pröva sådana klagomål. Slutligen har det i anslutning till konventionen utarbetats ett s. k. fakultativt tilläggsprotokoll enligt vilket även enskilda personer eller organisationer kan framföra klagomål mot ett medlemsland. Förutsättningen härför är emellertid att det av klagomålet berörda landet anslutit sig till det fakultativa protokollet, vilket hittills endast drygt 20 stater gjort.

Även på det europeiska planet har nedlagts ett betydande arbete på att stärka de mänskliga rättigheterna. Inom Europarådet framlades år 1950 *den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna*. Denna konvention, till vilken alla Europarådets medlemsländer anslutit sig, har varit en viktig inspirationskälla för FN-arbetet på samma område. Mänskliga rättigheter är också en fråga för den europeiska säkerhetskonferensen (ESK). Det sägs uttryckligen i slutdokumentet från Helsingfors att respekt för de mänskliga rättigheterna utgör en väsentlig faktor för freden.

Den europeiska konventionen upptar visserligen ett mindre antal rättigheter än tidigare nämnda FN-konvention från år 1966 men kan i gengäld sägas vara mer effektiv så till vida att det upprättades ett maskineri som skall se till att Europarådskonventionen också efterlevs i medlemsstaterna. Detta består av *den europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna* och – som högre instans – *den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna*. Till dess organ kan medlemsländer och enskilda medborgare under vissa förutsättningar inkomma med klagomål om brott mot konventionen. För att ett enskilt klagomål skall tas upp av kommissionen fordras emellertid bl. a. att det land som skall stå som svarande har erkänt kommissionens behörighet. Även domstolens behörighet att pröva klagomål måste ha erkänts av den berörda staten innan ett mål kan föras vidare till den.

ESK

Det finns förhoppningar att det uppföljningsmöte som sedan länge pågår i Madrid snart skall kunna avslutas och att man då skall kunna anta ett slutdokument, som i så fall baseras på ett förslag av de neutrala och alliansfria staterna, däribland Sverige. I detta förslag till slutdokument finns också bestämmelser om mänskliga rättigheter, vilka kan innebära en viss utbyggnad av de regler som är intagna i det ursprungliga Helsingfordokumentet från 1975. I detta gäller mänskliga rättighetsfrågorna särskilt frågor om mänskliga kontakter över gränserna. I det hänseendet föreslås i de neutrala och alliansfria staternas förslag vissa preciseringar av de ursprungliga reglerna. Så t. ex. föreslås regler om snabbare behandling om familjeåterföreningsärenden i de olika länderna, om rätt att besöka främmande ambassader och om kontakter mellan religiösa grupper. Även på informationsområdet finns nya förslag som gäller spridning av tidningar, tidskrifter och böcker, liksom journalisters resor. Vidare fästs i förslaget vikt vid

religionsfriheten och det föreslås regler om rätt att bilda fackföreningar och fackföreningars rätt att verka fritt. Det föreslås också att man år 1985 skall hålla ett expertmöte för att diskutera frågor om respekt av mänskliga rättigheter mot bakgrund av ESK-processen. Detta expertmöte är avsett att hållas i maj 1985 i Ottawa i Canada.

Tortyr

Sverige har varit en av initiativtagarna till att frågan om tortyr tagits upp i internationella organ. FN antog år 1975 en förklaring mot tortyr. Två år senare antog generalförsamlingen på svenskt förslag en resolution i vilken kommissionen för de mänskliga rättigheterna fick i uppdrag att utarbeta förslag till en konvention mot tortyr. En sådan skulle grunda sig på deklarationen men bli ett rättsligt bindande dokument och bl. a. innehålla regler om kontroll att staterna fullgör sina åtaganden enligt konventionen.

Konventionsarbetet, som i första hand sker i en arbetsgrupp – där Sverige ingår – under mänskliga rättighetskommissionen, har emellertid visat sig ta lång tid i anspråk. Oenighet råder i framför allt två hänseenden. Det ena gäller kontrollbestämmelserna. Flera stater, däribland Sverige, anser att ett viktigt element i en konvention bör vara möjligheten att göra undersökningar och uttalanden i situationer där tortyr verkar förekomma, särskilt om detta sker mera allmänt och på ett systematiskt sätt. Andra stater motsätter sig bindande regler i detta hänseende. Den andra punkten där oenighet råder gäller huruvida tortyr skall kunna underkastas en vidsträckt jurisdiktion på samma sätt som är fallet i de konventioner som antagits om terrorism, flygkapning, tagande av gisslan och angrepp på diplomater. Enligt dessa konventioner kan alla därtill anslutna stater åtala en person som begått sådant brott i det egna landet, såvida han inte utlämnas till det land där brottet har begåtts.

FN:s generalförsamling beslöt år 1981 upprätta en frivillig fond för tortyroffer. Fondens verksamhet har nyligen kommit i gång. Den leds av en styrelse under svenskt ordförandeskap och mottar frivilliga bidrag från stater och privata institutioner. Bidrag uppgående till totalt ca en halv miljon dollar har hittills lämnats av endast ett fåtal länder, däribland Sverige med 150 000 dollar.

Dödsstraffet

Sverige tog initiativet till att föra upp frågan om dödsstraffet i Förenta nationerna. Det skedde år 1959 och ledde till att FN:s ekonomiska och sociala råd (ECOSOC) av generalförsamlingen uppmanades studera frågan. Det tog sedan nära tio år innan generalförsamlingen på nytt kunde fatta ett beslut i ärendet. I en resolution antagen under generalförsamlingens möte år

1968 utfärdades rekommendationer om vissa procedurer som skulle iakttas till skydd för den anklagade.

Fortsatta svenska ansträngningar ledde år 1971 till en FN-resolution i vilken generalförsamlingen för första gången slog fast att målet var ett fullständigt avskaffande av dödsstraffet. Det gick under 1970-talet inte att komma längre i generalförsamlingen. För att frågan ändå skulle behålla sin aktualitet utverkade Sverige vid generalförsamlingens möte år 1977 att dödsstraffet skulle bli dagordningspunkt vid den FN-konferens om förebyggande av brott och behandling av lagöverträdare som ägde rum i Caracas under förhösten 1980.

Frågan diskuterades ingående i Caracas men det blev inte möjligt för Sverige att där få igenom någon resolution i ärendet. I stället togs frågan upp i konferensens rapport och överlämnades för fortsatta överväganden till generalförsamlingen. Där befinner sig ärendet nu i tredje utskottet. Frågan hålls aktuell genom ett västtyskt initiativ, stött av Sverige, att utarbeta ett särskilt protokoll anknutet till FN-konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, innebärande avskaffande av dödsstraffet i fredstid.

Även i Europarådet har Sverige och de skandinaviska länderna drivit frågan om dödsstraffets avskaffande. Motståndet har varit stort. Frågan fördes framåt i april 1980 när Europarådets parlamentariska församling med stor majoritet förklarade att dödsstraffet är omänskligt. Församlingen uppmanade på svenskt initiativ de medlemsländer som fortfarande har kvar dödsstraffet att avskaffa det.

Sedan Frankrike avskaffat dödsstraffet har förutsättningarna för frågan inom Europarådet förbättrats. Ministerkommittén har med erforderlig majoritet antagit ett protokoll till den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter om avskaffande av dödsstraffet i fredstid. Sverige har nyligen undertecknat protokollet.

Politiska fångar

Sverige har varit en av initiativtagarna till att även frågan om humanare behandling av politiska och fackliga fångar tagits upp i internationella organ. På förslag av Sverige antogs således vid FN:s generalförsamlings möten år 1977 och 1978 resolutioner om politiska resp. fackliga fångar. Frågorna var delvis kontroversiella och de ursprungliga svenska förslagen blev under behandlingens gång nedtonade. I de antagna resolutionerna pekas på de särskilda faror som dessa kategorier fångar är utsatta för när det gäller respekten för deras mänskliga rättigheter. FN:s medlemsstater uppmanas överväga att frige fångar av detta slag i den utsträckning som är möjlig.

FN:s roll

I motion 1228 väcks tanken på en FN-konferens kring de mänskliga rättigheterna liknande av FN anordnade specialkonferenser för andra angelägna frågor. Utskottet kommenterar närmare detta förslag senare i betänkandet.

I motionen erinras också om arbetet på att inrätta en särskild befattning som FN:s kommissarie för mänskliga rättigheter efter mönster av FN:s flyktingkommissarie. Sverige har under många år stött denna tanke, som emellertid mött kraftigt motstånd, framför allt från flertalet u-länder och öststaterna. Förslaget uppfattas av dessa som ett hot om inblandning i deras inre angelägenheter.

Det har därför under senare år inte visat sig möjligt att inom FN uppnå mera än att frågan skall fortsätta att studeras.

Försvinnanden

I många länder tillämpas metoden att låta misshagliga personer försvinna utan att de anhöriga får någon information om deras öden. I denna fråga har en viss positiv utveckling inom FN ägt rum genom att mänskligarättighetskommissionen år 1980 upprättade en arbetsgrupp om fem personer som har till uppgift att följa frågor om försvinnanden som rapporteras till arbetsgruppen, ta kontakt med regeringar och försöka få fram utredningar och informationer. Arbetsgruppen har fått sitt mandat successivt förlängt för ett år i sänder. Den har, trots att berörda regeringar intagit en varierande hållning till dess arbete, i ett antal fall förmått skapa klarhet om vad som hänt personer som rapporterats som försvunna.

Sverige uttalade sitt helhjärtade stöd för arbetsgruppens verksamhet i ett anförande som observatör vid mänskligarättighetskommissionens senaste möte i mars i år.

På grundval av ett nordiskt initiativ har kommissionen också tillsatt en särskild rapportör med uppdrag att studera förekomsten och omfattningen av summariska och godtyckliga avrättningar.

Utskottet

Kränkningar mot människans grundläggande fri- och rättigheter förekommer i många länder. I den senaste årsrapporten från Amnesty International upptas långt över hundra stater. Även om det i flera av dessa länder rör sig om enstaka och kanske juridiskt oklara fall är det uppenbart att det i ett stort antal stater förekommer omfattande och svåra brott mot människans rättigheter. Inte sällan rör det sig om ett förtryck som bedrivs eller uppmuntras av de egna myndigheterna eller utan motåtgärder tolereras av dem. I några stater har förföljelse, diskriminering och omänsklig behandling upphöjts till allmän lag.

Utskottet anser att upprätthållande av respekten för mänskliga rättigheter är en grundläggande angelägenhet för världssamfundet. Genom medlemskap i FN och anslutning till förklaringen om de mänskliga rättigheterna eller till internationella konventioner har alla stater en skyldighet att respektera och främja mänskliga rättigheter. Inom FN-systemet intar kommissionen för mänskliga rättigheter därvid en central roll. Den sammanträder under sex veckor i början av varje år. Sverige är f. n. inte medlem av kommissionen – vilket i viss mån begränsar våra initiativmöjligheter inom FN:s ram – men deltar aktivt som observatör. Vid det senaste mötet hölls två svenska inlägg, ett om försvinnanden och ett om situationen i en rad enskilda länder. Senare under våren varje år diskuteras frågor om mänskliga rättigheter i ECOSOC och under höstarna i FN:s generalförsamling och dess tredje utskott.

Inget tvivel kan råda om Sveriges engagemang och aktivitet till skydd för och främjande av mänskliga rättigheter i internationella sammanhang. Regeringen har vid upprepade tillfällen förklarat att brott mot mänskliga rättigheter skall påtalas var de än förekommer. Utskottet ställer sig bakom detta ställningstagande. Utskottet vill också erinra om att Sverige genom sitt humanitära bistånd och sin flyktingpolitik ger konkret uttryck för sin inställning till mänskliga rättigheter.

Utskottet måste samtidigt konstatera att skilda principuppfattningar om mänskliga rättigheter gör sig gällande vid behandlingen i FN av dessa frågor. Enligt svensk – och en rad andra länders – uppfattning är mänskliga rättigheter till sin natur individuella i det att de kan hävdas av den enskilde gentemot statsmakten, som har skyldighet att respektera dem och vidta rättelse när de kränkts. Sverige har ställt sig bakom FN:s resolution från 1977 innehållande vissa principer för FN:s fortsatta arbete rörande skyddet av de mänskliga rättigheterna. I denna resolution fastslås att alla mänskliga rättigheter är odelbara och beroende av varandra och att lika stor uppmärksamhet skall ägnas skyddet av de medborgerliga och politiska rättigheterna och skyddet av de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. Samtidigt förekommer andra rättigheter, såsom rätten till utveckling och fred, vilka är kollektiva, dvs. endast kan hävdas av staten eller nationen gentemot en annan stat eller nation eller mot den enskilde. Sedan ett antal år har emellertid från en del andra länders sida, främst öststater och u-länder, förekommit försök att karakterisera ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter som kollektiva och att hävda att dessa först måste säkerställas, t. ex. genom att en ny ekonomisk världsordning genomförs, innan medborgerliga och politiska rättigheter fullt ut kan garanteras. Det hävdas att kollektiva rättigheter begreppsmässigt är mänskliga rättigheter och att FN skall koncentrera uppmärksamheten på dessa folkens och nationernas rättigheter. Detta förhållande har skapat en viss begreppsförvirring i vilken skyddet mot kränkningar av individens rättigheter riskerar att försvagas och de medborgerliga och politiska rättigheterna att komma i bakgrunden.

Motsättningar råder också i fråga om inriktningen av FN:s verksamhet för att skydda och främja mänskliga rättigheter. När det gäller konkreta fall av kränkningar gör sig politiska hänsyn och gruppsolidaritet ofta gällande i skydd av principen om icke-inblandning i länders inre angelägenheter.

Utskottet finner det emellertid utomordentligt angeläget att dessa förhållanden inte leder till någon avmattning i den svenska aktiviteten på här ifrågasvarande områden även om de kan göra det svårare att vinna allmänt omfattat internationellt gehör för vissa frågor.

I motion 1228 föreslås i yrkande 1 att regeringen i FN bör verka för en specialkonferens om de mänskliga rättigheterna.

Såvitt utskottet har sig bekant har frågan om en sådan konferens inte mera allmänt övervägts i Sverige eller i internationella sammanhang. Utskottet vill först – med hänvisning till vad som tidigare anförts – konstatera att rikliga möjligheter föreligger att kontinuerligt ta upp och diskutera frågor om mänskliga rättigheter i internationella fora, främst inom FN:s ram och i Europarådet. De svårigheter som råder i existerande organ beträffande konkreta åtgärder och utveckling av regelsystem till främjande av mänskliga rättigheter beror mera på politiska förhållanden och bristande efterlevnad av internationella åtaganden än på otillräckligt internationellt maskineri, varför det kan synas tveksamt om en konferens av angivet slag skulle vara ändamålsenlig. Utskottet har emellertid ingen invändning mot att det närmare kan övervägas vad det finns för möjligheter att genom en specialkonferens inom FN:s ram ytterligare bidra till arbetet med att främja skyddet och iakttagandet av mänskliga rättigheter.

Mot denna bakgrund anser utskottet yrkande 1 i motion 1228 besvarat.

I yrkande 2 i samma motion hemställs om fortsatt svenskt stöd till FN:s fond för personer som utsatts för tortyr. Som framgår i bakgrundsredovisningen ovan ger Sverige på olika sätt sitt stöd till fonden. Utskottet utgår ifrån att så även fortsättningsvis kommer att ske.

Yrkande 2 i motionen får därmed anses besvarat.

I yrkande 3 i motionen hemställs om fortsatta insatser för att förverkliga förslaget om en FN-kommissarie för mänskliga rättigheter. Utskottet har ovan redovisat det starka motstånd som trots många års arbete i FN för denna tanke fortfarande råder mot förslaget. Utskottet utgår emellertid från att regeringen noga följer denna fråga och när så kan anses lämpligt fortsatt söker verka för förslagets genomförande.

Även yrkande 3 i motionen får därmed anses besvarat.

I yrkande 4 i samma motion hemställs om aktiva svenska insatser för främjande av mänskliga fri- och rättigheter.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att dessa frågor förtjänar fortsatt stor uppmärksamhet. Svenska företrädare har i det internationella samarbetet också aktivt verkat för en förstärkning av reglerna till skydd för människans rättigheter. Som framgår av bakgrundsredovisningen har Sverige varit initiativtagare och pådrivande på en rad områden för främjande

av mänskliga rättigheter.

I regeringsdeklarationen vid utrikesdebatten i riksdagen den 16 mars i år framhölls att Sverige kommer att fortsätta att verka för att regelsystemet till skydd för de mänskliga rättigheterna förstärks. Den svenska principinställningen formulerades på följande sätt:

Vår uppslutning kring staters suveränitet och mänskliga rättigheter är således fast grundad i vår demokratiska grundsyn, folkrätten och säkerhetspolitiska överväganden. Vad som av vissa stater uppfattas som inblandning i inre angelägenheter, ser vi som respekt för överordnade internationella principer som nedlagts i FN:s stadga, i den europeiska säkerhetskonferensens slutakt och i andra folkrättsliga dokument. För att åstadkomma en draglig internationell ordning måste vi påtala kränkningar av dessa grundläggande principer och rättsregler.

Även på det nordiska planet sker överläggningar och samordning i frågor om mänskliga rättigheter. De nordiska länderna upprätthåller också ett roterande medlemskap i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna. F. n. är Finland medlem.

I kommunikén från det nordiska utrikesministermötet den 30–31 augusti 1982 uttalas bl. a.:

Ministrarna uttryckte sin starka oro över, att undertryckandet av de mest grundläggande mänskliga rättigheter fortsätter i stora delar av världen.

Ministrarna bekräftade de nordiska ländernas engagemang i arbetet på att avskaffa dödsstraffet. De uttalade förhoppningen att det initiativ, som tagits i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna i syfte att bekämpa den ökande användningen av godtyckliga och summariska avrättningar, skall leda till resultat.

Ministrarna bekräftade, att de nordiska länderna skall fortsätta sitt aktiva engagemang i utarbetandet av en konvention om förbud mot tortyr. De hoppades att FN:s fond för tortyroffer mottar erforderliga substantiella bidrag. Ministrarna uttalade förhoppningen att den nybildade arbetsgruppen i FN om urbefolkningar skall effektivt främja dessa befolkningsgruppers intressen.

Mot här redovisade bakgrund har utskottet all anledning förutsätta att regeringen även fortsättningsvis kommer att uppmärksamt följa utvecklingen såvitt gäller mänskliga rättigheter och därvid på lämpligt sätt hävda den traditionella svenska inställningen i dessa frågor.

Med det anförda torde yrkande 4 i motion 1228 få anses besvarat.

I yrkande 5 i motionen föreslås till sist att regeringen skall stimulera folkrörelser, ideella organisationer och andra grupper att uppmärksamma och engagera sig i frågor om mänskliga fri- och rättigheter.

Regeringens möjligheter att påverka inriktningen på enskilda organisationers verksamhet torde vara begränsade. Över biståndsanslaget ges bidrag till verksamhet som sådana organisationer själva prioriterar.

En öppen information från regeringen i dessa frågor är däremot viktig. Regeringen publicerar också ett relativt omfattande material på detta område. I en skrift från utrikesdepartementet före varje möte med

generalförsamlingen ges en översiktlig presentation av aktuella FN-frågor. En utförlig redogörelse för generalförsamlingens möten lämnas i utrikesdepartementets s. k. blåböcker om FN. Viktigare tal och uttalanden av regeringen redovisas i den årliga publikationen Utrikesfrågor. En sammanfattande redogörelse för det svenska arbetet på området för mänskliga rättigheter har givits ut i skriftserien UD informerar (1979:1).

Utskottet konstaterar således att det finns en relativt omfattande redovisning för regeringens arbete på området och att denna fortlöpande förnyas. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om sitt uttalande i UU 1982/83:1: "Utskottet anser dock att det kan finnas skäl för regeringen att överväga om det föreligger behov av ytterligare offentlig redovisning av svenska åtgärder på området för mänskliga rättigheter." Mot bakgrund av vad utskottet anfört får yrkande 5 i motion 1228 anses besvarat.

Utskottet behandlar i detta sammanhang också motion 1771, i vilken regeringen uppmanas att i FN och andra internationella fora fortsätta arbetet för att Afghanistan skall återfå nationell självständighet.

Sverige har stött FN:s resolutioner, i vilka generalförsamlingen fastslår det afghanska folkets rätt att bestämma sitt eget styrelseskick och att utan inblandning och påtryckning utifrån välja sitt eget ekonomiska, politiska och sociala system; församlingen begär vidare bl. a. att de utländska trupperna omedelbart skall dras tillbaka från Afghanistan.

I en rad uttalanden har regeringen otvetydigt givit uttryck för sin syn på Sovjetunionens hänsynslösa kränkning av ett litet lands suveränitet och den sovjetiska arméns brutala försök att underkuva det väpnade motstånd som framkallats genom dess ockupation av Afghanistan. Så har t. ex. skett i utrikesministerns anförande i FN:s generalförsamling den 15 oktober 1982, i ett svenskt anförande vid FN:s Afghanistandebatt den 24 november 1982 och i regeringsdeklarationen vid utrikesdebatten i riksdagen den 16 mars 1983.

Utskottet utgår ifrån att regeringen fortsätter att på sätt och i sammanhang den finner lämpliga verka för tillbakadragande av alla främmande trupper och återställande av respekten för Afghanistans suveränitet.

Motion 1771 får därmed anses besvarad.

Utskottet behandlar slutligen motion 1781, i vilken krävs att regeringen avbryter handeln med Iran så länge regimen där inte respekterar konventionen om de mänskliga rättigheterna.

Frågan om ensidiga bojkottåtgärder på handelsområdet har behandlats av utskottet vid flera tillfällen. Det har därvid bl. a. konstaterats att Sverige på den internationella handelsområde är bundet av sina åtaganden i Allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) så länge inte ett beslut av FN:s säkerhetsråd om handelssanktioner föreligger. Ett sådant beslut utgör också en förutsättning för att en handelsbojkott skulle bli effektiv.

Mot denna bakgrund avstyrks motion 1781.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen förklarar motion 1982/83:1228 angående fortsatta svenska insatser för främjande av mänskliga rättigheter besvarad med vad utskottet anfört,
2. att riksdagen förklarar motion 1982/83:1771 angående självständighet för Afghanistan besvarad med vad utskottet anfört,
3. att riksdagen avslår motion 1982/83:1781 angående svensk handelsbojkott mot Iran.

Stockholm den 5 maj 1983

På utrikesutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Sture Korpås (c), Sture Palm (s), Sture Ericson (s), Margaretha af Ugglas (m), Jan Bergqvist (s), Axel Andersson (s), Sten Sture Paterson (m), Bengt Silfverstrand (s), Ivar Virgin (m), Rune Ångström (fp), Bertil Måbrink (vpk), Sören Häggroth (s), Pär Granstedt (c) och Inger Koch (m).

